

ΕΡΓΑΣΙΑ 2

ΘΕΜΑ

Η Επιμορφωτική πολιτική σε επίπεδο εκπαιδευτικής μονάδας: Μύθος ή πραγματικότητα

Δ' Κύκλος Σεμιναρίων

Υπεύθυνος καθηγητής

Γεώργιος Παπακωνσταντίνου, Επικ. Καθηγητής, Διοίκησης και Οικονομίας της
Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αθηνών.

ΜΠΟΥΤΣΚΟΥ ΛΕΜΟΝΙΑ

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΣ MSc, καθηγήτρια Β/θμιας Εκπ/σης

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ

ΑΜΥΝΤΑΙΟ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2012

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
1. Η ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	3
2. Η ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ.....	4
2.1. ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ. ΕΦΙΚΤΗ Ή ΑΝΕΦΙΚΤΗ;.....	6
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	7
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	8

Η Επιμορφωτική πολιτική σε επίπεδο εκπαιδευτικής μονάδας: Μύθος ή πραγματικότητα

(θέμα 12)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι φρενήρεις ρυθμοί ανάπτυξης των επιστημών και της τεχνολογίας και η συνακόλουθη παγκοσμιοποίηση αποτελούν πλέον απτή πραγματικότητα σε όλους τους τομείς και τις εκφάνσεις των σύγχρονων κοινωνιών, ανατρέπουν τις παραδοσιακές δομές των επαγγεμάτων, αυξάνουν τον ανταγωνισμό και τις απαιτήσεις στην αγορά εργασίας. Ως εκ τούτου, οι ταχύτατες αλλαγές στην επαγγελματική κοινότητα επέβαλαν στους εργαζόμενους, κάθε επαγγελματικού κλάδου, να επιδιώκουν το συνεχή εμπλουτισμό των γνώσεων, την ανάπτυξη των ικανοτήτων, την καλλιέργεια των δεξιοτήτων και γενικά τον εφοδιασμό με όλα τα απαραίτητα εχέγγυα, που τους καθιστούν ανταγωνιστικούς και δύνανται να εγγυηθούν την επάρκειά τους στην αγορά εργασίας. Κρίνεται επομένως ζωτικής σημασίας για την είσοδο και την επιβίωση στον επαγγελματικό στίβο η συνεχής κατάρτιση και η επιμόρφωση των εργαζομένων στο αντικείμενό τους, πέρα από τα πλαίσια της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.

Όσον αφορά το επάγγελμα των εκπαιδευτικών, αναμφισβήτητα στο συγκεκριμένο κλάδο εντοπίζονται οι μεγαλύτερες ανάγκες για επιμόρφωση (Χατζηπαναγιώτου, 2001). Η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση, τα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, οι αυξημένες απαιτήσεις και η ανάγκη υιοθέτησης εκσυγχρονισμένων μεθόδων διδασκαλίας, οι ραγδαίες κοινωνικές αλλαγές, οι διαφορετικές ανάγκες και απαιτήσεις των μαθητών και η ανάγκη τους για μια σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα, που δεν είναι προσκολλημένη σε μεθόδους και τεχνικές του παρελθόντος, αλλά είναι ζωντανή, συμβαδίζει με τις κοινωνικές, τεχνολογικές εξελίξεις και είναι σε θέση να αφουγκράζεται τις ιδιαίτερες ανάγκες και ανησυχίες των νέων, τροποποίησαν τον παραδοσιακό ρόλο του εκπαιδευτικού (Χατζηπαναγιώτου, 2001).

Σύμφωνα με την Χατζηπαναγιώτου (2001:27), η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης περιλαμβάνει ένα σύνολο οργανωμένων διαδικασιών, συνήθως θεσμοθετημένων, και συγκεκριμένης χρονικής διάρκειας, που ακολουθούν τις αλλαγές και τις εξελίξεις που συντελούνται στον χώρο των παιδαγωγικών επιστημών, της τεχνολογίας και της κοινωνίας. Επίσης, λειτουργεί συμπληρωματικά της

αρχικής εκπαίδευσης και στοχεύει στην εξέλιξη και στη βελτίωση τόσο του διδακτικού έργου, όσο και της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού.

1. Η ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ήταν ένα θέμα που απασχολούσε το ελληνικό κράτος ήδη από την ίδρυσή του. Από τη δεκαετία του 1830 έως και σήμερα έγιναν πολλές προσπάθειες δημιουργίας και ίδρυσης κρατικών επιμορφωτικών φορέων που θα αναλάμβαναν το σχεδιασμό και την υλοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων για τους εκπαιδευτικούς (Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, 2000).

Εντατικές προσπάθειες όμως προς αυτή την κατεύθυνση έγιναν κατά τη διάρκεια των δεκαετιών 1980-1990, οπότε και ιδρύθηκαν επιμορφωτικοί φορείς, οι οποίοι παραμένουν ενεργοί μέχρι και σήμερα. Οι βασικότεροι σταθμοί της επιμορφωτικής πολιτικής της χώρας κατά τη διάρκεια αυτών των δύο δεκαετιών, ήταν οι ακόλουθοι (Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, 2000). :

- Με το Προεδρικό Διάταγμα 725/1980, ιδρύθηκαν οι Σχολές Εκπαίδευσης Λειτουργών Δημοτικής Εκπαίδευσης (ΣΕΛΔΕ) σε μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, με σκοπό την καλύτερη επιμόρφωση των δασκάλων (Ξωχέλλης, 2001). Οι τύποι επιμόρφωσης στις ΣΕΛΔΕ είχαν χρονική διάρκεια από ένα μήνα ως ένα διδακτικό έτος, κάθε ΣΕΛΔΕ κατάρτιζε το δικό της αναλυτικό πρόγραμμα και χορηγούσε ειδικό τίτλο σπουδών (Ξωχέλλης, 2001).
- Το 1985, με τα άρθρα 28 και 29 του Ν.2566/85 ιδρύθηκαν τα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (ΠΕΚ), με σκοπό την οργάνωση προγραμμάτων επιμόρφωσης, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τις ελλείψεις των δασκάλων (Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, 2000). Οι διατάξεις όμως του συγκεκριμένου νόμου δεν εφαρμόστηκαν ποτέ και τα ΠΕΚ λειτούργησαν για πρώτη φορά το 1992, με βάση το Ν.2009/1992, αντικαθιστώντας τις Σ.Ε.Λ.Δ.Ε
- Ο Ν.1824/1988, αναγνώρισε για πρώτη φορά στην Ελλάδα τη σχολική μονάδα ως φορέα επιμόρφωσης, ανοίγοντας έτσι το δρόμο για την ενδοσχολική επιμόρφωση.
- Τέλος, με το Ν.2986/2002 ορίστηκε ως φορέας επιμόρφωσης ο Οργανισμός Επιμόρφωσης των Εκπαιδευτικών (Ο.ΕΠ.ΕΚ.), ο οποίος

εποπτεύεται από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και έργο του είναι ο σχεδιασμός της επιμορφωτικής πολιτικής για τους εκπαιδευτικούς, η κατάρτιση επιμορφωτικών προγραμμάτων, ο συντονισμός όλων των μορφών και τύπων της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, η εφαρμογή επιμορφωτικών δράσεων, η ανάθεση επιμορφωτικού έργου σε αρμόδιους φορείς και η σύσταση αυτοτελών επιμορφωτικών κέντρων και μονάδων.

Σήμερα πλέον, οι επίσημα αναγνωρισμένοι και θεσμοθετημένοι φορείς επιμόρφωσης εκπαιδευτικών στην Ελλάδα, είναι: το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ο Ο.Ε.Π.Ε.Κ., τα Π.Ε.Κ., τα Α.Ε.Ι. (Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα), το Ε.Α.Π. (Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο), η Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε. (Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής Τεχνολογικής Εκπαίδευσης) και στελέχη της εκπαίδευσης, όπως οι σχολικοί σύμβουλοι (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2009). Η επιμόρφωση όμως που παρέχεται από τους παραπάνω φορείς, είναι ως επί το πλείστον εξωσχολική και κεντρικά ελεγχόμενη. Η επιμόρφωση σε επίπεδο σχολικής μονάδας, αν και έχει αναγνωριστεί και κατοχυρωθεί νομοθετικά από το 1988, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, δεν εφαρμόζεται, εξακολουθεί να αφήνεται στο περιθώριο και να μην επιλέγεται.

2. Η ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ

Η επιμόρφωση σε επίπεδο σχολικής μονάδας, συνιστά μια αποκεντρωμένη μορφή επιμόρφωσης, η οποία δίνει έμφαση στη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου και στην ενίσχυση του ρόλου των εκπαιδευτικών, θέτοντας στο επίκεντρο τις ανάγκες, τα προβλήματα και τις ιδιαιτερότητες της ίδιας της σχολικής μονάδας, ενισχύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την αυτονομία της (Ξωχέλης & Παπαναούμ, 2000).

Η ενδοσχολική επιμόρφωση λαμβάνει υπόψη τις τοπικές συνθήκες και επιδιώκει να καλύψει τις εκάστοτε τοπικές ανάγκες. Επομένως, οι ιδιαίτερες ανάγκες και ιδιομορφίες της σχολικής μονάδας σε συνδυασμό με τις επιμορφωτικές ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του διδακτικού προσωπικού που υπηρετούν σε αυτή, αποτελούν το επίκεντρο της δράσης της (Ξωχέλης, 2001). Παράλληλα, με αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να εφαρμόζουν άμεσα τη θεωρητική γνώση που έλαβαν, αξιολογώντας στη συνέχεια την εμπειρία εφαρμογής της (Μαυρογιώργος, 1999). Συνεπώς, η εφαρμογή της επιμόρφωσης σε επίπεδο σχολικής μονάδας, μπορεί να συμβάλλει στην

αποτελεσματικότητα του σχολείου και στη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα και καινοτόμες μεθόδους και δράσεις (Ξωχέλης, 2001).

Επιπλέον, η ενδοσχολική επιμόρφωση είναι πιο ευέλικτη από χρονικής άποψης, συγκρινόμενη με την εξωσχολική επιμόρφωση. Η επιμόρφωση εντός της σχολικής μονάδας μπορεί να υλοποιηθεί οποιαδήποτε στιγμή του σχολικού έτους, στην αρχή, κατά τη διάρκεια ή στο τέλος, καλύπτοντας τις υπάρχουσες ανάγκες ή αυτές που προέκυψαν μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία (Παπαναούμ, 2001). Ταυτόχρονα, με την επιμόρφωση σε επίπεδο σχολικής μονάδας, αίρεται και ένα ακόμη σημαντικό εμπόδιο, η απόσταση. Η εξωσχολική επιμόρφωση πραγματοποιείται σε μεγάλα αστικά κέντρα. Ως εκ τούτου, αρκετοί εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε σχολεία απομακρυσμένα από τα αστικά κέντρα ή σε σχολεία του νησιωτικού χώρου, ουσιαστικά αποκλείονται από την παρακολούθηση των επιμορφωτικών προγραμμάτων, λόγω απόστασης ή αδυναμία εύκολης προσέγγισης στα κέντρα όπου λαμβάνει χώρα η επιμόρφωση.

Για να είναι όμως εφικτή και επιτυχής η υλοποίηση της ενδοσχολικής επιμόρφωσης, απαιτείται κρατική μέριμνα και εφαρμογή κατάλληλης επιμορφωτικής πολιτικής. Βασική προϋπόθεση είναι η ύπαρξη καταρτισμένου εκπαιδευτικού προσωπικού με γνώσεις και διάθεση για συμμετοχή και προσφορά. Μέσα στα πλαίσια της σχολικής μονάδας πρέπει να έχει δημιουργηθεί το κατάλληλο κλίμα, χωρίς το οποίο κάθε προσπάθεια εφαρμογής επιμορφωτικών προγραμμάτων, θα είναι ανεπιτυχής. Δηλαδή, απαιτείται να υπάρχει εντός του σχολικού πλαισίου κλίμα αλληλεγγύης, κατανόησης, συνεργασίας, αλληλεπίδρασης, καλής επικοινωνίας και ανατροφοδότησης γνώσεων. Σε κρατικό επίπεδο, θα πρέπει να υπάρχει μέριμνα για επιλογή και αξιοποίηση κατάλληλων επιμορφωτών, οι οποίοι θα μπορούν να εφαρμόζουν ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές και στρατηγικές, που θα ενθαρρύνουν την αυτενέργεια και την ερευνητική στάση των επιμορφούμενων εκπαιδευτικών, καθώς και δημιουργία επιμορφωτικών προγραμμάτων που θα αξιοποιούν τις εμπειρίες και τις ανάγκες των εκπαιδευτικών (Ξωχέλης & Παπαναούμ, 2000).

2.1. ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ. ΕΦΙΚΤΗ Η΄ ΑΝΕΦΙΚΤΗ;

Την περίοδο 1994-2000 εφαρμόστηκε πιλοτικά από το Υπουργείο Παιδείας το πρόγραμμα «Ενδοσχολική Επιμόρφωση», στα πλαίσια του 1^{ου} ΕΠΕΑΕΚ «Ενέργεια 1.3^α Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών», που περιελάμβανε 250 προγράμματα. Στο πρόγραμμα της

ενδοσχολικής επιμόρφωσης συμμετείχαν συνολικά 450 σχολεία από όλη την Ελλάδα (280 Δημοτικά, 112 Γυμνάσια, 46 Λύκεια και 3 Νηπιαγωγεία) και 5.500 εκπαιδευτικοί (Μαντάς, 2002, σ.111-113).

Τα αποτελέσματα της έρευνας, οδήγησαν στην κατάταξη των σχολικών μονάδων που συμμετείχαν σε 3 ευρείες κατηγορίες, με κριτήριο τη συνεργασία που ανέπτυξαν μεταξύ τους οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούσαν σε κάθε σχολείο:

1. Άριστη συνεργασία και συνοχή των εκπαιδευτικών για την επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων που είχαν τεθεί.
2. Ύπαρξη συνεργατικού κλίματος με απώτερο σκοπό την επίτευξη των στόχων που είχαν τεθεί, έλλειψη όμως συνοχής μεταξύ των εκπαιδευτικών.
3. Παντελής έλλειψη συνοχής και συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών, οι οποίοι περιοριζόνταν μέσα στα τυπικά πλαίσια του αναλυτικού προγράμματος.

Δυστυχώς, η πλειοψηφία των σχολικών μονάδων που συμμετείχαν κατατάσσονταν στη δεύτερη ή στην τρίτη κατηγορία (Παπαναούμ, 2001).

Επιπλέον, τα αποτελέσματα της έρευνας οδήγησαν και σε καταγραφή των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών, που αφορούσαν κυρίως αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων που προέκυπταν μέσα στα πλαίσια του σχολείου ή κατά τη διάρκεια της διδακτικής πράξης, παρά ζητήματα θεωρίας και διδακτικής, στα οποία επικεντρωνόταν η πλειοψηφία των επιμορφωτικών προγραμμάτων (Παπαναούμ, 2001).

Τέλος, μια ακόμα αδυναμία, που προέκυψε μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων, αφορούσε τις μικρές σχολικές μονάδες, που αδυνατούσαν να ανταπεξέλθουν στο υψηλό κόστος εφαρμογής της ενδοσχολικής επιμόρφωσης, ενώ παράλληλα αντιμετώπιζαν και σοβαρές ελλείψεις υλικοτεχνικής υποδομής, που δυσχέραιναν αρκετά την εφαρμογή του προγράμματος (Παπαναούμ, 2001).

Συνεπώς, τα αποτελέσματα μετά την πρώτη πειραματική εφαρμογή της ενδοσχολικής επιμόρφωσης στα ελληνικά σχολεία, ανέδειξαν αφενός την αναγκαιότητα και τη σπουδαιότητα του προγράμματος, αφετέρου κατέδειξαν τις δυσκολίες, τα προβλήματα, αλλά και τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την επιτυχή εφαρμογή της (Παπαναούμ, 2001).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα από αυτή τη σύντομη βιβλιογραφική ανασκόπηση του θέματος, διαπιστώθηκε πως η ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών είναι άμεση, συνεχής και επιτακτική. Μέχρι σήμερα όμως τα αντίστοιχα προγράμματα υλοποιούνται από κρατικούς φορείς σε εξωσχολικό επίπεδο. Η ενδοσχολική επιμόρφωση, αν και θεσμοθετημένη, δεν εφαρμόζεται, παρά τα πολλαπλά οφέλη που μπορεί να προσφέρει τόσο στο διδακτικό προσωπικό, όσο και στο σύνολο της σχολικής μονάδας, και φυσικά στους μαθητές οι οποίοι είναι οι τελικοί αποδέκτες της διδακτικής διαδικασίας.

Η έρευνα που ακολούθησε μετά την εφαρμογή του πιλοτικού προγράμματος ενδοσχολικής επιμόρφωσης κατά την περίοδο 1994-2000, κατέδειξε αρκετά προβλήματα και εμπόδια στην υλοποίηση του συγκεκριμένου προγράμματος, τα οποία όμως δεν είναι ανυπέρβλητα.

Η ενδοσχολική επιμόρφωση μπορεί να αποτελέσει πραγματικότητα, αρκεί να υπάρξει κρατική μέριμνα και κατάλληλη επιμορφωτική πολιτική, έτσι ώστε να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις εντός των σχολικών πλαισίων για την εφαρμογή του προγράμματος. Σαφώς, το διδακτικό προσωπικό των σχολικών μονάδων μπορεί να διακρίνει και να καθορίσει τις επιμορφωτικές του ανάγκες, οι οποίες αναμφισβήτητα διαφοροποιούνται από σχολείο σε σχολείο, για να προχωρήσει όμως στο σχεδιασμό και κατ' επέκταση στην υλοποίηση των ενδοσχολικών επιμορφωτικών προγραμμάτων, χρειάζεται κρατική βοήθεια, σε υλικό και ηθικό επίπεδο. Απαιτούνται πρωτίστως κατάλληλοι εκπαιδευτές, που να μπορούν να εμπνεύσουν στους εκπαιδευτικούς τη συνεργασία, τη συμμετοχή και την ερευνητική διάθεση και δευτερευόντως απαιτείται στήριξη από υλικοτεχνικής πλευράς, ώστε η ενδοσχολική επιμόρφωση να είναι εφικτή ακόμα και για τις μικρές, απομακρυσμένες από τα μεγάλα αστικά κέντρα, σχολικές μονάδες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μαντάς, Π. (2002). Η μετεκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Διδακτορική Διατριβή στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων: Ιωάννινα

Μαυρογιώργος, Γ. (1999). Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και επιμορφωτική πολιτική στην Ελλάδα. Στο Α. Αθανασούλα- Ρέππα, Σ. Ανθοπούλου, Σ. Κατσουλάκης, Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων. Διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού, τ.Β', σ. 93-135. Πάτρα: ΕΑΠ

Ξωχέλλης, Π. & Παπαναούμ, Ζ. (2000). *Η Ενδοσχολική Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών: ελληνικές εμπειρίες 1997-2000*. Θεσσαλονίκη

Ξωχέλλης, Π. (2001). Η ενδοσχολική επιμόρφωση στην Ελλάδα: μια καινοτομία στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Στα πρακτικά διεθνούς Συμποσίου «*Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών και Ανάπτυξη του Σχολείου*», σσ. 10-16.

Παπαναούμ, Ζ. (2001). Το έργο «Ενδοσχολική Επιμόρφωση»: ζητήματα έρευνας και εκπαιδευτικής πολιτικής για την ανάπτυξη του σχολείου. Στα πρακτικά διεθνούς Συμποσίου «*Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών και Ανάπτυξη του Σχολείου*», σσ. 39-45. Θεσσαλονίκη, 15-16 Δεκεμβρίου

Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, Ε. (2000). *Η επιμόρφωση από την σκοπιά των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης: Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη

Χατζηπαναγιώτου, Π. (2001). *Η Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών: Ζητήματα Οργάνωσης, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2009) πρόταση για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών http://www.pi-schools.gr/paideia_dialogos/prot_epimorf.pdf (last accessed 15/4/2012)

